

УДК 338.48:330.341

МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНОЇ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

Забарна Е.М.

Стаття присвячена актуальним проблемам розробки принципів формування регіональної інноваційно-інвестиційної інфраструктури. Узагальнено наявні розробки щодо видів регіональних інноваційних структур. Запропоновано модель організації технопаркових зон в Україні.

Ключові слова: регіональна політика, інфраструктура регіону, технополіс

Реалізація регіональної політики соціально-економічного розвитку потребує поліпшення ролі держави, дійового регулювання і стимулювання інноваційно-інвестиційного розвитку реального сектору регіонів країни. Держава повинна посилювати ринкові механізми, коли наявні та потенційні переваги вітчизняної економіки поки що не можуть бути реалізовані. З боку держави потрібен захист високотехнологічного потенціалу та інвестиційного комплексу її регіонів. Необхідна активна взаємодія регіональної влади з приватним сектором економіки з метою прискорення формування й утвердження інноваційно-інвестиційної системи як бази для соціально-економічного розвитку.

Пріоритетність інновацій визначає переваги міст і регіонів – наявність висококваліфікованих кадрів; підтримуючих і суміжних видів діяльності (експертне консультування, використання венчурного капіталу чи фінансових ресурсів великих корпорацій), культурної та політичної орієнтації на новаторство, першокласної інфраструктури. Такі переваги мають важливе значення або для підтримки вже проведеної дослідницької й інноваційної діяльності та утримання висококваліфікованих трудових ресурсів, або для створення належного середовища, що дозволяє сформувати нові інноваційні центри, які дозволять залучати кваліфікований персонал і капіталовкладення. Регіональні переваги можуть і не давати ефекту, якщо національне середовище несприятливе для інновацій, саме тому реформування регіональної інноваційно-інвестиційної інфраструктури потребує особливої уваги та удосконалення (рис. 1).

В організаційному плані формування регіональної інноваційно-активної мережі, що і визначає задачі даної роботи, передбачає створення спеціальних структур, що націлені на просування інновацій і розповсюдження їх в соціальному середовищі, тобто формування інфраструктури, що сприятиме впровадженню інновацій на регіональному рівні. Прикладом таких структур є консалтингові служби по передачі технологій та управлінню інноваціями, бізнес-інкубатори, території пріоритетного розвитку, технопарки, технополіси та ін.

Рис.1.Схема інноваційно-інвестиційної орієнтації реформування інфраструктури регіону

Найприйнятнішою формою організації інноваційної діяльності в межах регіону (міста) є технопарки [1, с.223]. Вони можуть відігравати роль дублюючих промислових баз, що в принципі підвищує сталість економічного механізму в цілому. В містобудівному відношенні вони становлять планово виражену частину міської території, яка має необхідну інфраструктуру, де сконцентровані наукові установи, впроваджувальні організації, підприємства наукомістких і високотехнологічних виробництв, установи, пов'язані з підготовкою та перепідготовкою кадрів. При цьому територіальні параметри технопарків, що створюються співвідношен-

ням між дослідницькою і виробничою функціями, об'ємом і сферою кооперації можуть розрізнятися залежно від конкретної економічної ситуації в регіоні (місті).

При всій різноманітності поєднання функцій технопарків їх специфічною рисою є створення стартових умов для розвитку науково-технічного підприємництва, яке орієнтується не на великі науково-дослідницькі інститути і лабораторії, а на малі та середні, включаючи ризикові, інноваційні підприємства [2, с.32]. З цією метою на території технопарків необхідно збудувати так звані інкубатори.

В Україні найсприятливі умови для створення технопарків і технополісів мають значні міські агломерації, і перед усім Київська, Харківська, Дніпропетровська, Одеська, Донецька та Львівська області. Їх відрізняє:

- потужний науково-технічний потенціал, представлений провідними науково-виробничими об'єднаннями, академічними і галузевими науково-дослідними установами, вищими навчальними закладами, які мають високий рівень наукових розробок і досвід науково-технічного співробітництва із зарубіжними країнами;
- значна частка підприємств наукомістких галузей промисловості, які зацікавлені у вдосконаленні технологічних процесів;
- високий рівень кваліфікації трудових ресурсів і можливість їх підготовки на основі опанування передового досвіду в управлінні і маркетингу;
- концентрація банків та інвестиційних фондів, готових брати участь у створенні венчурних інноваційних фірм;
- випереджаючий, порівняно з країною в цілому, розвиток нових форм господарювання, в тому числі і науково-технічного підприємництва;
- розгалужене міське господарство та сфера обслуговування, включаючи зовнішній транспорт і зв'язок [3, с.64].

Варто відмітити, що багато держав розглядають створення наукового парку як важливий стратегічний засіб для розвитку сучасної конкурентоспроможної промисловості, стимулювання росту економіки та соціально-економічного розвитку суспільства [4, с.137]. За статистикою, теперішнім часом, в усьому світі нараховується більш ніж 400 різних видів технопарків, які знаходяться головним чином, в Америці, Європі й Азії. За їх кількістю, перше місце посідає США (більш 100), друге – Німеччина (більш 60), далі йдуть Великобританія (40), Франція (30), Японія (20) та Південна Корея (10) [5, с.35].

Формування технологічних зон в Україні сприятиме, крім вище зазначеного, підприємницькій активності в регіоні, створенню робочих місць і науково-технічної інфраструктури. Проведене автором дослідження дозволяє стверджувати, що в умовах фінансового та ресурсного дефіциту орієнтація на максимальне використання наявного потенціалу країни та існуючої інфраструктури регіонів повинна розглядатися як пріоритетний напрям державної політики щодо розміщення та розвитку нових форм територіальної інтеграції науки і виробництва. Великі міста мають усі необхідні передумови для забезпечення зв'язку між сферою досліджень і розробок та сферою їх впровадження, інтенсивного обміну інформацією та розвитку підприємницької активності. Перераховані вище регіони мають науковий заділ щодо розробки цілої низки прогресивних технологій виробництва наукомістких продуктів, а також промисловий потенціал, здатний брати випуск у випуску конкурентоспроможної продукції. В той самий час, слід відзначити, що розвиток науково-технічного потенціалу великих місць країни характеризується значним відставанням його матеріально-технічної складової. Забезпеченість виробничими площами підприємств, зайнятих у сфері досліджень, у цих містах майже в два рази нижча від нормативної. Багато науково-технічних установ розміщені у взятих в оренду та непристосованих для досліджень приміщеннях. Саме тому, створення технопаркових зон в Україні слід розглядати не як самоціль, а як засіб створення необхідних умов виходу країни з депресії та вихід на міжнародний ринок новітніх технологій.

Основне завдання полягає у створенні відкритих структур науково-виробничої інтеграції за рахунок вітчизняних і зарубіжних інвестицій, які повинні будуватися на засадах вільного обміну інформацією, конкуренції та комерціалізації досягнень науково-технічного прогресу. Об'єднані технопарки створюють технополіс, який набуває ознаки науково-виробничого комплексу, що здійснює весь технологічний ланцюжок від фундаментальних досліджень до продажу нової продукції. Узагальнюючи практику організації у зарубіжних країнах роботи технополісів, нами було виділено основні етапи їх створення і функціонування в регіонах України (табл. 1).

Таблица 1.

Основні етапи (алгоритм) створення технополісів в регіонах України

Етапи створення	Зміст
Формування основних напрямів діяльності (для міністерств)	1.Визначення регіонів (територій), які можуть бути використані для розвитку наукомістких виробництв. 2.Формування цілей і завдань розвитку цих виробництв. 3.Вибір комерційних проектів, які сприяють розвитку технополісів.
Підготовка програми розвитку технополісу (для місцевої влади)	1.Визначення регіонів (площадок) для технополісу. 2.Формування цілей і завдань індустріального розвитку, ґрунтованого на новітніх технологіях. 3.Планування, спорудження і підтримка (пошук засобів) промислової зони, доріг тощо. 4.Розробка юридичних положень (постанов), що сприяють створенню умов для фінансування комерційних підприємств та інших служб, необхідних для розвитку технополісу.
Затвердження програми (для міністерств)	1.Визначення, чи підходить для розміщення технополісу запропонований регіон. 2.З'ясування відповідності програми основним напрямкам розвитку регіону. 3.Визначення, наскільки забезпечується реалізація програми технополіса економічним розвитком території (міста), на базі якого (-ої) будуть створюватися ці технополіси.
Державне (урядове) сприяння	1.Списання податків корпораціям на юридичній основі. 2.Пільгова податкова система. 3.Допомога у створенні необхідної інфраструктури. 4.Фінансова допомога комерційним підприємствам. 5.Створення стимулів для залучення в технополіси комерційних підприємств. 6.Надання допомоги комерційним фірмам, що сприяють розвитку високотехнологічних галузей.

Організація технополісів вимагає великої підготовчої роботи, що передбачає узгодження дій владних структур різного рівня, починаючи з урядового і закінчуючи регіональним та міським, а також усіх зацікавлених організацій: науково-дослідних, підприємницьких, фінансових тощо. Ці дії мають бути спрямовані на:

- з'ясування найважливіших потреб конкретних регіонів і територій у високотехнологічних галузях виробництва і видах наукомісткої продукції;
- визначення пріоритетних напрямів соціально-економічного розвитку цих регіонів і територій з урахуванням можливостей, що відкриваються перед ними у випадку створення на їх базі технополісів і технопарків;
- ретельний аналіз наявності об'єктивних передумов для створення того або іншого наукового технополісу;
- уточнення цілей завдань і перспектив розвитку передбачуваних технополісів.

Серед фінансових стимулів технополісів можна виділити:

- гранти під конкретні дослідницькі програми;
- «інноваційні стипендії», що надаються на підтримку нових наукомістких підприємств;
- стипендії для заохочення дослідників або придбання ними устаткування і матеріалів.

Гранти під певні наукові програми найчастіше виділяються урядом або місцевими органами влади, а різного роду заохочувальні стипендії – засновниками технополісу.

На основі вищезазначеного можна запропонувати наступну структурну схему формування ре-

гіональної інфраструктури, що сприятиме впровадженню інновацій та забезпеченню їх необхідними інвестиційними ресурсами (рис.2).

Рис.2. Основні елементи регіональної інноваційно-інвестиційної структури в Україні

ВИСНОВКИ

Створення технополісів потребує досить значних фінансових вкладень. Сума коштів, необхідних для цього, залежить від цілого комплексу обставин, у тому числі від головних напрямів діяльності; розмірів відведеної під технополіс площі; обсягу запланованих будівельних робіт, кількості і якості будівельних об'єктів; віддаленості технополісу від «материнського» міста і стану транспортних та інших комунікацій між технополісом і цим містом; передбачуваної кількості фірм технополісу, а також їх спеціалізації, що вимагає відповідного оснащення тощо. Головним інвестором щодо фінансового забезпечення технополісів найчастіше є: уряд, місцеві органи влади, потужні підприємства, компанії, банки, науково дослідні інститути. У кожному конкретному випадку модель фінансування буде залежить від рівня економічного розвитку країни, соціально-економічної політики уряду. Слід зауважити, що зовнішні інвестиції часто не сприяють розвитку інфраструктури технополісів, ведуть до її однобокості. У гонитві за швидкою прибутковістю іноземні інвестори можуть вкладати кошти не в перспективні наукомісткі галузі, а в ті, що дають віддачу сьогодні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Забарна Е.М. Інноваційно-інвестиційний фактор економічного розвитку України. – Одеса, Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України. – 2006. – 304 с.
2. Буркинський Б.В., Лазарева Е.В. Предпосылки создания технопарковых зон в Южном регионе Украины (на примере Одесской области). – Одесса: ИПРЭЭИ АН Украины, 1992. – 75 с.
3. Забарная Э. Современные организационные формы инновационной деятельности // Экономист. – 2004. – №6. – С. 63-65.
4. Поручник А.М., Антонюк Л.Л. Венчурный капитал: зарубежный досвід та проблеми становлення в Україні: Моногр. – К.: КНЕУ, 2000. – 172 с.
5. Технополисы: мировой опыт и принципы создания (обзор) / Коллектив авторов. – К.: Институт проблем кибернетики им. В.М.Глушкова АН Украины, 1992. – 70 с.